

IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM
EMBERI JOGI MUNKACSOPORT TITKÁRSÁGA

FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐK JOGAIÉRT FELELŐS TEMATIKUS MUNKACSOPORT

IKT. SZÁM: VII/30/2/2017
MELLÉKLET: JELENLÉTI ÍV

EMLÉKEZTETŐ
2017. MÁJUS 9. 9.00

Helyszín: IM 439/a. tárgyaló

Időpont: 2017. május 9. 9.00

Tárgy: a Fogyatékossgal Élők Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoport ülése

Jelen vannak: a mellékelt jelenléti ív szerint

Nyitrai Imre szociálpolitikáért felelős helyettes államtitkár köszöntötte a résztvevőket és ismertette a napirendet. A napirendi pontok felvételére az Értelmi Fogyatékossgal Élők és Segítőik Országos Szövetsége kérésére került sor. Kovács Melinda ügyvezető igazgató asszony az Egyéb Polgári és Politikai Jogokért Felelős Tematikus Munkacsoport soron következő ülésére javasolta a napirendi pontok felvételét. Dr. Völner Pál államtitkár úr, az Emberi Jogi Munkacsoport és az Egyéb Polgári és Politikai Jogokért Felelős Tematikus Munkacsoport elnöke a napirendi pontok témáját tekintve a Fogyatékossgal Élők Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoport ülésén való megtárgyalását javasolta.

1. napirendi pont: A gondnokság alatt álló személyek választójoga

Kovács Melinda, az Értelmi Fogyatékossgal Élők és Segítőik Országos Szövetsége képviselőjében jelezte, hogy a választójoggal kapcsolatos anyaguk megtárgyalását javasolták az Egyéb Polgári és Politikai Jogokért Felelős Tematikus Munkacsoportjának. Nem gondolták, hogy ebben a Munkacsoportban kerül újra napirendre, mert így ez a Munkacsoport már negyedik alkalommal fog foglalkozni a választójoggal. Az első három előterjesztés alkalmával elhangzottakhoz képest újdonságot csak a megkeresett döntéshozókkal való egyeztetésekről tudna beszámolni. A nagy létszámú bentlakásos intézményekben élő fogyatékos emberek helyzetét pedig az általános, az igazságügyi tárca által működtetett Emberi Jogi Munkacsoport napirendjére kérték felvételre. **Kovács Melinda** megjegyezte, hogy nem jelezték neki, hogy ő lesz a napirendi pontok előterjesztője.

Nyitrai Imre megkérdezte **Kovács Melindától**, hogy tekintettel arra, hogy már többször tárgyalta a Munkacsoport a témát, ezért nem kíván tartalmi kifejtéssel élni.

Kovács Melinda elmondta, hogy a választójog tekintetében nem kíván tartalmi kifejtéssel élni.

Gurbai Sándor megkérdezte, hogy mi az indoka annak, hogy az a Munkacsoport tárgyalja ezt a témát, ha már többször tárgyalta, és nem ez a Munkacsoport, amelynél az ÉFOÉSZ kezdeményezte.

Nyitrai Imre válaszában dr. Völner Pál államtitkár úr által Czibere Károly államtitkár úrnak írt levelére hivatkozott.

Szabó-Princz Viktória, az Emberi Jogi Munkacsoport Titkárságának vezetője elmondta, hogy dr. Völner Pál elnök úr azért kérte, hogy a napirendi pont ebben a körben kerüljön megtárgyalásra, mert az Egyéb Polgári és Politikai Jogokért Felelős Tematikus Munkacsoportban nincs egyéb olyan civil szervezet, amelyik érintett lenne ebben a kérdéskörben. Abban a munkacsoportban teljesen más témákban aktív civil szervezetek vesznek részt.

Gurbai Sándor javasolta egyéb civil szervezetek meghívását arra a munkacsoportülésre. Az ÉFOÉSZ, akik leginkább érdekeltek ebben a témában. Az AJBH képviselője várhatóan azon az ülésen részt venne. Nem lát olyan erős indokot, amely szerint ténylegesen ennek a munkacsoportnak kellene ezt tárgyalnia. Felvetette, hogy az Egyéb Polgári és Politikai Jogokért Felelős Tematikus Munkacsoportban is lehetnek olyan civil szervezetek, akiknek a polgári és politikai jogok védelme rendkívül fontos és lehet, hogy nem specializálódtak a fogyatékos személyek jogaira, de a polgári és politikai jogokra igen. Ez egy interszekció, hogy polgári és politikai jogokról és a fogyatékos emberekről kell beszélni. Ha a nők választójogáról lenne szó, akkor a Nők Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoport elé kerülne a kérdés vagy az Egyéb Polgári és Politikai Jogokért Felelős Tematikus Munkacsoport elé? Mindkettőnek van relevanciája.

Nyitrai Imre megerősítette, hogy mindkettőnek van relevanciája. Elmondta, hogy az Igazságügyi Minisztérium így döntött; az értelmi fogyatékossgal élő, illetve a gondnokság alatt álló emberek választójogának kérdése, az Értelmi Fogyatékossgal Élők és Segítőik Országos Szövetsége benyújtásával, a Fogyatékossgal Élők Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoport elé kerül. Ebben van logikai összefüggés. Jelezte, hogy érti **Gurbai Sándor** felvetését, de az IM megítélése szerint itt volt értelmezhető a napirendi pont tárgyalásának jobb helye.

Szabó-Princz Viktória kiegészítette az elhangzottakat azzal, hogy a különböző témákat 11 tematikus munkacsoport között próbálja az Emberi Jogi Munkacsoport (a továbbiakban: EJMCS) elhelyezni. Példaként említette a gyűlölet-bűncselekmények kérdéskörét, amelyben érintett volt az Egyéb Polgári és Politikai Jogokért Felelős Tematikus Munkacsoport, az LMBT Emberek Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoport, a Romaügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport, abban az ügyben az a döntés született, hogy a kérdéskört az Egyéb Polgári és Politikai Jogokért Felelős TMCS tárgyalja. Ebben az esetben – ahogy Helyettes Államtitkár úr is jelezte – az a döntés született, hogy ez a kérdés ebben a Munkacsoportban kerüljön megtárgyalásra. Egy témát egy helyen próbál kezelni a Munkacsoport. Jelezte, hogy

nincs akadálya annak, hogy más szervezetek is meghívásra kerüljenek a munkacsoportülésekre, ezt a javaslatot továbbítani fogja az EJMCS elnökének.

Gurbai Sándor párhuzamot vont az ENSZ és az EJMCS működése között. Elmondta, hogy az ENSZ-ben ezt a kérdést nem csak a CRPD Bizottság vizsgálja, hanem az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága is, amely a választójogi területért is felel. Ha az ENSZ-ben ez megoldható, akkor nemzeti szinten is létre lehet hozni ezt a struktúrát.

Kovács Melinda elmondta, hogy tekintettel arra, hogy ennek a munkacsoportnak nincs ügyrendje, nem tudja, hogy az itt meghozott határozatokkal mi történik. A választójogot az Emberi Jogi Munkacsoport Fogyatékosággal Élők Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoportja az elmúlt ülésén már tárgyalta, és hozott egy olyan döntést, hogy támogatja az ÉFOÉSZ előterjesztését. Megkérdezte, hogy mi az elvárás, mi volt a szándék azzal, hogy újra a Munkacsoport elé került ez a kérdés.

Nyitrai Imre válaszában elmondta, hogy az előterjesztőnek kell megfogalmaznia az elvárásokat, és ennek megfelelően tárgyalja meg a kérdést a Tematikus Munkacsoport.

Kovács Melinda megerősítette, hogy nem tudta, hogy a napirendi pontnak az ÉFOÉSZ az előterjesztője. Az ÉFOÉSZ nem a Fogyatékosággal Élők Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoport ülésére javasolta ezt a napirendet. Véleménye szerint nem az ÉFOÉSZ az előterjesztő.

Nyitrai Imre jelezte, hogy a munkacsoportülés meghívójában feltüntetésre került az ülés napirendje, amelyet az ÉFOÉSZ is megkapott.

Kovács Melinda véleménye szerint magyarázatra szorult volna az, hogy miért ennek a Munkacsoportnak az ülésére kerül, negyedik alkalommal a választójogi kérdés, amelyet ez a Munkacsoport korábban határozatában támogatott.

Nyitrai Imre elmondta, hogy az erre vonatkozó információkat ő maga és az Igazságügyi Minisztérium jelenlévő kollégái átadták. Megkérdezte **Kovács Melindától**, hogy tekintettel arra, hogy mindkét napirendi pontot az ÉFOÉSZ javasolta, bár nem erre a Munkacsoportra, kívánja-e a napirendi pontnak az érdemi tárgyalását folytatni.

Kovács Melinda javasolta, hogy az ÉFOÉSZ által korábban benyújtott előterjesztés és az előző munkacsoportülésen egyhangú szavazással elfogadott döntés kerüljön továbbításra.

Szabó-Princz Viktória ígéretet tett rá, hogy az Emberi Jogi Munkacsoport részére továbbítják majd az ÉFOÉSZ múltkori javaslatait.

2. napirendi pont: A nagy létszámú bentlakásos intézményekben élő fogyatékos emberek

Kovács Melinda ismét elmondta, hogy nem tudtak róla, hogy az ÉFOÉSZ a napirendi pontok előterjesztője. Azt szerették volna, ha a kérdés az Emberi Jogi Munkacsoport elé kerül. Az itt jelenlévők és ennek a Munkacsoportnak a tagjai jól ismerik ezt a kérdést, azt szerették volna,

ha tágabb körben is megismernék a fogyatékos embereket érintő problémákat. Tudtak volna munkaanyagokat küldeni, amellyel segítették volna a Munkacsoport tagjainak a felkészülését. Az Országos Fogyatékosügyi Tanács (a továbbiakban: OFT) 2017. május 8-ai ülésén az ÉFOÉSZ kezdeményezte napirendi pontként egyfelől a kiváltási folyamattal kapcsolatos helyzet megtárgyalását, másfelől az alapvető jogok biztosának jelentésével kapcsolatos kérdéseket. A Szövetség két jelentést emelt ki. Az egyik a Debreceni Terápiás Házzal kapcsolatos jelentés az AJB-372/2015. számú ügyben, amelyben súlyos megállapításokat tett az alapvető jogok biztosa. Az OFT ülésén is megfogalmazták kérdésüket arra vonatkozóan, hogy az intézmény fenntartója milyen lépéseket tett annak érdekében, hogy a Terápiás Házzal kapcsolatban megállapított jogsértéseket megszüntesse, illetve, hogy a megállapított jogsértések és a fenntartói intézkedések hogyan érintik a kiváltási folyamatot. Esetleg azok az intézkedések hogyan segítik a kiváltásra nem kerülő intézményeket, illetve az újonnan létrehozott támogatott lakhatási formákban hogyan tudják hasznosítani a tapasztalataikat, hogyan tudják elkerülni azokat a helyzeteket, amelyek ebben a jelentésben összefoglalásra kerültek. Az ombudsmani jelentés 27 pontban jelezte a fenntartó számára, hogy milyen problémákat látott a bentlakó fogyatékosággal élő emberek alapvető jogaival kapcsolatban. Megállapította, hogy a fenntartói ellenőrzések nem elégségesek, az értékeléseknél nagyobb részletességgel kellene eljárnia a fenntartónak a CRPD-ben foglalt kötelezettségeinek teljesítése érdekében. Felhívta a fenntartó figyelmét arra, hogy ne használjanak olyan kifejezéseket, amelyek sértik az értelmi fogyatékos, illetve a pszichoszociális fogyatékosággal élő személyek méltóságát. Felhívták a figyelmet arra, hogy lehetővé kell tenni, hogy az ellátottak a gondnoksági felülvizsgálatok megindításához szükséges információkhoz hozzáférjenek, legyen tudásuk gondnokság alternatívájaként a hazai jogszabályokban megjelent támogatott döntéshozatal lehetőségéről. A jelentés megállapította, hogy az intézményben a lakók nem dönthetnek arról szabadon, hogy kivel kívánnak együtt élni, az ombudsman felszólította az intézmény fenntartóját, hogy dolgozzon ki protokollt arra vonatkozóan, hogy az ellátottak e jogukkal kapcsolatosan is szabadon tudjanak élni. Az intézményrendszerre általánosan jellemző az, hogy nagyon alacsony a dolgozói létszám, ami nagy problémákat okoz. Előfordul, hogy 40-50 főre 1 ügyeletes ápoló-gondozó tartózkodik az intézményben, neki kell ellátnia akár nagyon súlyos állapotú fogyatékos személyeket is. Érkezett olyan jelzés, hogy van olyan intézmény, ahol szülői segítséget kérnek az éjszakai műszakban, mert az intézményvezető máshogyan nem tudja biztosítani a biztonságos működést. Az intézetek dolgozói szupervíziójának folyamatosságát, illetve ennek megszervezését és biztosítását kérte az ombudsman. Az ÉFOÉSZ tapasztalatai is hasonlóak, nagy a túlterheltség, a kiegészítés erős jelei tapasztalhatóak a dolgozókon. Általános tapasztalat még, hogy a Fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló egyezményt sem az intézetek dolgozói, sem a lakói nem ismerik, nem kapnak ezzel kapcsolatos gyakorlati ismereteket. Az ombudsman ezzel a kérdéssel kapcsolatban is intézkedésre kérte a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságot. Az akadálymentes közlekedés jó néhány intézményben problémát jelent, az ellátottak szabad levegőre jutását is hangsúlyozta az alapvető jogok biztosa a jelentésében. A Debreceni Terápiás Házzal, de más intézményekre is jellemző a túlzsúfoltság, egy ellátottra kis lakóterület jut. Az 1 illemhelyre és fürdőre jutó lakók száma nagy. A vizsgálat azt a megállapítást tette, hogy biztosítani kell, hogy legalább 6 m² jusson egy lakóra, illetve 10 ellátottként fürdőkád, zuhanyzó, illetve nemenként elkülönített

illemhely álljon rendelkezésre. Mindezt nem az épületek bővítésével, hanem az ellátotti létszám folyamatos csökkentésével. Kifogásolandó az ételek minősége és mennyisége, a fenntartót ezzel kapcsolatban is intézkedésre hívta fel az alapvető jogok biztosa. Az egészségi állapotra való tekintet nélkül kérte az alapvető jogok biztosa, hogy az ellátottakat lehetőség szerint azonos nemű segítő közreműködésével fürdessék. Az emberi méltóságot sértő állapotokat eredményez az intézetekben az is, hogy gyakorta többen fürdenek egyszerre, ellentétes neműek. Az ombudsman felszólította a fenntartót, hogy ezeket az állapotokat szüntesse meg. A higiénés állapotok sem megfelelőek, a mellékhelyiségek állapota nem megfelelő, illetve nem volt az elvárható mértékben tisztán tartva. Az ellátottjogi képviselői rendszer kiépítésével több helyen jelentős segítséghez jutottak a lakók, több ellátottjogi képviselő megfelelő formában tudja a lakókat tájékoztatni az őket megillető jogokról. Rendszeres látogatója az intézeteknek. A Debreceni Terápiás Házban nehezen elérhető az ellátottjogi képviselő, az intézmény személyzete kevés segítséget nyújt a bentlakóknak ahhoz, hogy az ellátottjogi képviselőt elérjék. Az ÉFOÉSZ tapasztalatai alapján gyakori probléma az intézményi ellátottak szexuális életével kapcsolatos felvetések. Az intim szoba, ne csak a nevében legyen intim, a szoba kulcsához külön kérés nélkül hozzá lehessen jutni. A meglévő nagy intézetek infrastruktúrája nem teszi lehetővé, hogy a fogyatékos emberek úgy éljék meg az intimitásukat, mint bárki más. Az intimszobák léte önmagában nem oldja meg ezt a problémát, gyakran tovább súlyosbítja a helyzetet. A házastársak és élettársi kapcsolatban élők közös elhelyezésével kapcsolatos probléma, hogy a vezetőség nem tudja megoldani, akkor sem, ha erre kifejezik az akaratukat a párkapcsolatban élő személyek. Az ombudsman az intézmény fenntartójához fordult ennek a biztosítására is. A felnőtt rácsos ágyak használatának azonnali megszüntetésére szólította fel a biztos a fenntartót. A korlátozó intézkedésekre vonatkozó szabályzatok átdolgozása halaszthatatlan feladata az intézetnek. Az intézményben az ellátottakat gyakran azzal büntetik, hogy megvonják tőlük a kimenőt, amit a nem megfelelő magatartással indokolnak, de van ahol indokolás nélkül is megteszik. A büntetésként alkalmazott kimenőmegvonás megszüntetésére szólította fel a biztos az intézetek fenntartóit. Az ÉFOÉSZ szerint az itt megállapított problémák általánosak a fogyatékos emberek nagy létszámú intézeteiben.

Az alapvető jogok biztosának AJB-1195/2017. számú jelentése egy másik hasonló nagy létszámú intézetről szól. **Kovács Melinda** eltekintett attól, hogy ennek a jelentésnek a megállapításait is ismertesse. Ezek az események általánosnak tekinthetőek, az OFT ülésen szóba kerültek az ombudsmani jelentések és a kiváltással kapcsolatos eddigi történések. Az ÉFOÉSZ és más civil szervezetek is kifejezték aggályukat azzal kapcsolatban, hogy nem látják biztosítottak, hogy a kiváltásra nem kerülő intézményekben ezek az állapotok felszámolásra kerülnek, hogy a fenntartó olyan hatékony intézkedéseket tesz, amely ezeket az állapotokat fel tudja számolni. Másrészt az ÉFOÉSZ birtokában vannak olyan információk, hogy a kiváltási program előkészítése során történtek olyan események, amelyek például súlyos-halmazott fogyatékos emberek alapvető jogait sérthetik. Emiatt az ÉFOÉSZ kérte az alapvető jogok biztosát, hogy a kiváltási programok, illetve a pályázatok előkészítésével kapcsolatos tevékenységeket vizsgálja meg abból a szempontból, hogy sérti-e a fogyatékos személyek alapvető jogait.

Gurbai Sándor a mozgáskorlátozott személyeket érintően elmondta, hogy az OFT ülésen felmerült, hogy Táplánszentkereszten az Idősek Otthona kastélyparkjában 20 mozgáskorlátozott személy kerül kitagolásra, egyéb más fogyatékos személyekkel együtt, kis létszámú otthonokba. Ezt a hírt a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (a továbbiakban: SZGYF) főigazgatója is kommentálta. Az EMMI és az SZGYF úgy gondolja, hogy ez összhangban van a magyar jogszabályokkal és a nemzetközi jogi kötelezettségeinkkel.

Nyitrai Imre megjegyezte, hogy a munkacsoportülésnek nem az a feladata, hogy egy előző napi OFT ülést tárgyaljon. Elmondta, hogy félreértés lehetett, arra vállalt garanciát, hogy amennyiben nem felel meg bármelyik jogi szabályozásnak, előírásnak, akkor nem fog megvalósulni. Nem ismeri a területet, nem tudja, milyen épületek, hogyan kerülnek ott kialakításra.

Gurbai Sándor megjegyezte, hogy az ülésről hangfelvétel készült, így lehet ellenőrizni, hogy mi hangzott el. Elmondta, úgy emlékszik, hogy az SZGYF főigazgatója felolvasta a hírt és azt mondta, hogy így igaz. Kéri a hangfelvételen visszakeresni.

Nyitrai Imre hangsúlyozta, hogy a hír, hogy egy parkban mi történik és az OFT ülésen általa elmondottak sem kizárni, sem megerősíteni nem tudják egymást. **Gurbai Sándor** állítása, hogy ez a parkban nincs jó helyen, az ő állítása pedig az, hogy a jogszabályoknak meg kell felelnie. Megerősítette, hogy a konkrét, benyújtott pályázat ide vonatkozó, részben már építéssel is együtt járó fejlesztéseinek részleteit nem ismeri. Két szereplő ismeri meg a részleteket, egyik a monitoring tevékenységet ellátó Intézményi Férőhely Kiváltást Koordináló Országos Tanács, amelybe az OFT és a FESZT is delegál képviselőket, amelynek keretei között ezt a kérdést előzetesen meg lehet ítélni. Valamint az állami pályázatbíráló során a pályázatot bíráló személyek előtt is részletesen ismertetésre kerül, hogy milyen szabályoknak kell megfelelnie a kiváltással érintett pályázatban szereplő telkeknek, így a Táplánszentkereszti esetnek is. Ez a két garanciája van annak, hogy jogszabálysértés ne történjen.

Gurbai Sándor elmondta, hogy a CRPD ratifikálásával és kihirdetésével a magyar jogrendszer része lett. Ha az ilyen jellegű elhelyezés a CRPD-be ütközik, akkor az nincs összhangban a magyar jogszabályokkal. 2016 októberében a CRPD bizottság kiadott egy panaszjelzés keretében történt vizsgálatról szóló jelentést, amely az Egyesült Királyság ellen zajlott. Ebben a bizottság nagyon fontos megállapításokat tett, amelyek relevanciával bírnak a kitagolással kapcsolatosan is. Konkrétan ezzel az ügyel kapcsolatosan is, amelyben 20 mozgáskorlátozott személyt egy kastély parkjába szeretnének kitagolni. A CRPD bizottság azt mondja, hogy biztosítani kell a fogyatékosokkal élő emberek számára annak lehetőségét, hogy ugyanazon lakhatási lehetőségek közül választhassanak, valamint ugyanúgy visszautasíthatnak bizonyos lakhatási opciókat, mint a társadalom más tagjai. A CRPD minden egyes rendelkezését úgy kell értelmezni, hogy a 3. cikkben foglalt általános alapelveknek meg kell felelniük. Az általános alapelveket minden egyes cikk értelmezésekor alkalmazni kell. A fogyatékos személyek a velük született méltóságát, az egyéni autonómia tiszteletét, beleértve a saját döntés meghozatalának szabadságát és a személyek függetlenségét

előtérbe kell helyezni. A második alapelv a hátrányos megkülönböztetés tilalma, a harmadik úgy szól, hogy elő kell segíteni a teljes és hatékony társadalmi részvételüket és befogadásukat. Hogyan fog megvalósulni ezeknek a mozgáskorlátozott személyeknek a teljes és hatékony társadalmi befogadása és részvétele, ha egy kastély parkjában kerülnek elhelyezésre? Véleménye szerint ez kontradikció.

Kovács Melinda elmondta, hogy az OFT ülésen a SZGYF főigazgatójától nem jutottak információhoz az alapvető jogok biztosának jelentésével kapcsolatosan megtett intézkedésekről, sem a kiváltási folyamatról. Azért szerettek volna erről tárgyalni, hogy történtek-e olyan intézkedések, amelyek a kiváltási folyamatra hatással vannak. Elindult a kiváltási folyamat, amelyet, ha sikerül jól megoldani, akkor az minőségi változást tud hozni a fogyatékos emberek életében. Ezért kísérik figyelemmel, hogy hogyan történik a kiváltási folyamat. Az ÉFOÉSZ harminc éves működése során felhalmozott tudását megosztva szeretne segíteni a kiváltási folyamatban, de tapasztalatuk szerint erre nincs igény. Olyan folyamatokat látnak, amelyek alapján az szűrhető le, hogy a fogyatékos emberek helyzete érdemben nem fog változni. Valószínűleg jobb infrastrukturális körülmények közé kerülnek majd, de egyéb tekintetben aggasztó információk jutnak el hozzájuk. Utalt a gödi TOPházzal kapcsolatos problémákra, de más ügyekkel kapcsolatosan is az a tapasztalatuk, hogy ilyen esetben az SZGYF elrendel egy fenntartói vizsgálatot, amely a gyakorlatban nagyszámú SZGYF munkatárs „megszállja” ezeket az intézeteket, különböző megállapításokat tesznek, intézkedéseket vagy intézkedések hiányát számon kérik, mintha nekik, mint fenntartónak semmi közük nem lenne ahhoz, hogy ezekben az intézményekben mi történik. A különböző infrastrukturális feltételek hiányosságok számonkérését teszik meg úgy, hogy az SZGYF nem biztosít forrást ezeknek a körülményeknek a felszámolására. És szakmai segítséget sem kapnak az intézetek dolgozói vagy vezetői a különböző problémás helyzetek kezelésére. Kevés az SZGYF felszólítása, hogy az intézetek próbálják meg elkerülni az ellátottak közötti agresszív cselekményeket. Ahhoz kellene segítséget nyújtani, hogy az adott körülmények között hogyan tudják az agresszív magatartást elkerülni. Az OFT ülésen a fogyatékos személyek önérvényesítésével, érdekérvényesítésével kapcsolatosan a SZGYF főigazgatója nem tudta megmondani, hogy az intézetekben, illetve a kiváltásra váró intézetekben mennyi ember áll korlátozó vagy kizáró gondnokság alatt, teljes, illetve részleges korlátozás alatt, mennyi embert érint a támogatott döntéshozatal. Az ÉFOÉSZ tagságának egy része ezekben az intézetekben van, akiknek a be- és kijutását az intézetekből igyekeznek akadályozni. Tudják, hogy a lakók nem kapnak információt arról, hogy a támogatott döntéshozatal lehetősége létezik. A kiváltási stratégiában sem szerepel már a támogatott döntéshozatal, a képzések elterjesztése. Nem értik, hogyan akarják a fogyatékos személyek önálló életvitelét, illetve közösségi létét segíteni anélkül, hogy a támogatott döntéshozatal elterjesztésével kapcsolatos intézkedéseket megtennék. Az ÉFOÉSZ véleménye szerint ez az intézmények fenntartóinak, az SZGYF feladata, de nem tapasztalanak ezzel kapcsolatban semmilyen szakmai tevékenységet. A kiváltás előkészítése során, az első kiváltási stratégia és a hosszú távú koncepció megszületése során sem volt arról információjuk, hogy az állami fenntartó hogyan kezeli a súlyos-halmazott fogyatékos emberek helyzetét, mi az álláspontja a kiváltásukkal kapcsolatban. Egy-egy fórumon, megbeszélésen elhangzottak olyan kijelentések Főigazgató úrtól, hogy ezek az emberek nem alkalmasak a támogatott lakhatási körülmények

közé költözésre. Az ÉFOÉSZ félelmét, hogy ez a szakmai szemlélet uralja majd a kiváltást, megerősítette, hogy a pályázatok beadását megelőzően több intézményben megindult a súlyos-halmozott fogyatékos embereknek a más intézményekbe történő áttelepítése azért, hogy aztán a kiváltást a Főigazgatóság által alkalmas és a támogatott lakhatásra alkalmas személyekkel tudjon megtörténni. **Kovács Melinda** leszögezte, hogy támogatott lakhatásra nem kell alkalmasnak lenni. Azt kell megvizsgálni, hogy meg lehet-e tagadni a fogyatékoság súlyosságára tekintettel egy fogyatékos személytől azt, hogy ő egy jobb körülmények között a közösségben az önálló életéhez szükséges támogatással éljen. Problémás annak a megítélése, hogy ki tekinthető súlyos-halmozottan fogyatékos személynek. Gyakori, hogy azt tekintik súlyos fogyatékos személynek, akivel probléma van, aki számonkéri a jogait, szeretné tudni, hogy hogyan kezelik a pénzét. A különböző intézetek vezetői arról számoltak be, hogy nem kapnak szakmai segítséget ahhoz, hogy kezelni tudják a folyamatban előidéződő helyzeteket. Az intézet vezetője kap 20-30 ismeretlen, súlyos fogyatékos személyt, akiknek az ellátásáról, biztonságáról gondoskodnia kell. Ezekkel a fogyatékos személyekkel nem közlik, hogy mi fog történni velük. Volt olyan ügyfelük, akivel közölték, hogy egy másik intézetbe, egy másik megyébe kerül elhelyezésre, teljesen új lakókörnyezetbe került, elszakították a barátaitól. Már az előkészítő folyamatok során sincsenek tekintettel arra, hogy a fogyatékos emberek megfelelő felkészítése megtörténjen. Több alkalommal felhívták rá a figyelmet, hogy a pályázati programokban nem látnak elegendő forrást arra, hogy ezek a felkészítések megtörténjenek. Az ÉFOÉSZ helyi szervezeteivel nem egy intézet vezetője közölte, hogy nincsen szükség ezeknek az embereknek a felkészítésére. Egy Veszprém megyei intézet vezetője azt mondta, hogy mindegy, hogy egy súlyosan fogyatékos ember hol fogja nézni a plafont. Az ilyen és ehhez hasonló tapasztalataik miatt fordulnak a szociális államtitkársághoz. Az ÉFOÉSZ közreműködésével ezeket a problémákat nem lehetne megszüntetni, de javítani lehetne a helyzeten, illetve megfelelően, biztonságosan elő lehetne készíteni a kiváltást. A sajtóban a Főigazgató úr úgy fogalmazott, hogy akit igazán érdekel a kiváltás, az értesülhetett a különböző információkról, ha ellátogatott volna a lakossági fórumokra, ahol bejelentette, hogy mi történik az intézeti kiváltás során. A 3200 magyar település honlapját kellett volna böngészni, annak érdekében, hogy megtudják, hogy lesz-e lakossági fórum a kiváltási folyamatról. Főként Veszprém megyében vannak lakossági tiltakozások, volt olyan képviselő testület, amelyik támogatta a kiköltözést, de lakossági aláírásgyűjtést indult meg annak érdekében, hogy oda ne költözzenek fogyatékos személyek. A csabrendeki fórumon a fogyatékos embereket sértő, és a helyzethez méltatlan megbeszélésre került sor. Az ÉFOÉSZ úgy látja, hogy ez annak az előkészítetlenségnek az eredménye, amellyel a SZGYF ezzel a programmal foglalkozik. Az ÉFOÉSZ-nak vannak a támogatott lakhatással kapcsolatos tapasztalatai, illetve más egyéb szolgáltatást is szervez az önkormányzatokkal való együttműködés tekintetében. Nem elegendő az, hogy az SZGYF főigazgatója felkeresi a polgármestert, hogy megegyezzenek valamilyen módon a kiváltásról, majd tartanak egy lakossági fórumot. Hiányolja a társadalmi érzékenyítő kampányokat, a helyi közösségek felkészítését, megismertetését a fogyatékos célcsoporttal, ami valóban eredményre vezethetne. Sokkal szélesebb körű együttműködésre volna szükség, olyan szervezeteket is bevonva az együttműködésbe, akik más véleményen vannak, más a szakmai álláspontjuk. Ezeket a véleményeket, javaslatokat, tapasztalatokat integrálva lehetne ezt a folyamatot megvalósítani. Így sem lenne probléma nélküli, de kevesebb feszültséggel járna.

Dr. Borza Beáta, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala képviselőjében elmondta, hogy a zárt intézmények kapcsán **Kovács Melinda** összefoglalójában voltaképpen 15 év biztosi munkájának tapasztalatait foglalta össze. A zárt intézmények természete nem újdonság sem a szakemberek, sem a kutatók számára, soha nem volt kedvező helyzetben a szociális ellátórendszernek ez a szférája. Az ENSZ Egyezmény alapvetően szeretné megváltoztatni a fogyatékossgal élő emberekhez való hozzáállás minden szegmensét, muszáj, hogy megváltoztassa mindenkinek a gondolkodását. Muszáj komolyan venni azt, hogy ezek a fogyatékossgal élő emberek évtizedekig olyan életre voltak kárthatva, ami láthatatlanná tette őket, ami egy ilyen intézményi zárt struktúrának a tárgyaivá tette őket. Végso soron akkor volt jól működő a rendszer, ha a jogszabályoknak megfelelt, ha a hónap végén kijött a normatíva összege, ha nem volt probléma. Most nagyon sok probléma van. Különböző jelentések nagyon sok problémát feltártak a lakók életével, az ott dolgozók életével és munkakörülményeivel kapcsolatban. Az egyik lehetséges válasz a változtatási igényre a kiváltás mechanizmusa volna. Azt tapasztalták vizsgálataik során gyűjtött szóbeli megjegyzésekből, hogy a felkészülés, a felkészítés elindult. Kevés olyan helyen jártak, ahol ne hallottak volna már valamit a CRPD-ről, de üzemszerűen, az intézmények működését tekintve nem látható ez a fajta paradigma, az emberi jogi szempontok egyöntetű, közösségi akarása, amely arról szól, hogy egyenrangú személyként kezeljük azokat az embereket, akiket valamilyen oknál fogva évekkkel, évtizedekkel korábban valamilyen zárt intézményi közegbe rendeltünk. Nehéz ezen változtatni, akár a gondnoksági rendszer tekintetében, akár a hozzátartozók hozzáállása tekintetében, akár a dolgozók munkához való viszonyának tekintetében. A dolgozók ezekben az otthonokban olykor évtizedek óta dolgoznak úgy, ahogy, olyan körülmények között, ahogy, olyan képzettséggel, ami van, azokkal a hiátusokkal, amelyek szakmai szempontból, létszám szempontjából, vagy normatíva csökkentés szempontjából, vagy valamilyen gondolkodás megváltoztatása miatt adódnak. Véleménye szerint a kulcs az érzékenyítés, a kommunikáció. Nem kevés pénzt áldoz az ország arra, hogy különböző kommunikációs csatornákon így-vagy új előtérbe helyezi különböző szcénákban. Véleménye szerint sokkal fontosabb volna az ország lakossága különböző csoportjainak érdekeit az ország lakossága előtt világossá tennék és ezeket az együttélési módokat megismertté tennék. Ugyanezeket a kommunikációs csatornákon világossá kellene tenni, hogy ezek az emberek itt élnek. Használjuk ki azokat a felületeket, amelyek alkalmasak arra, hogy mindenki számára világos legyen, hogy fogyatékos ember bárkiből, bármikor lehet. Nem valakik élete most a gondolkodásunk tárgya, hanem a mi magunké is. Ezt közelebb hozva magunkhoz, világossá kell válnia, élő, alkotmányos elvárásá kell válnia, hogy a mindenkit egyformán megillető emberi méltóságához való jog, mennyire életszerűvé tud válni. A gyermekek számára természetes a befogadó mechanizmus, ha fogyatékos emberrel találkozik. Hol romlik ez el? Ez felnőtt korban nem alakul ki magától. Időben el kell kezdeni az érzékenyítést a fogyatékossgal élőkkel, illetve a bármilyen formában másként élőkkel való együttélésre. Lehet bármilyen óriásplakát, hogy kit állítsunk meg, hogyan és miért. Mi magunkat ne állítsuk meg egymás előtt! Vegyük figyelembe azt, hogy az együttélés normái szerint tudjunk élni a következő évtizedekben élni, ezt most ennél a kérdésnél el kell kezdeni! A települések vezetőinek érzékenyítésével kapcsolatban elmondta, hogy több intézményvezető arról tájékoztatta őket, hogy a település vezetője négy szemközti beszélgetések során értő emberként áll hozzá a kitagolás mechanizmusához. Ezek az

intézmények nem egy helyen a legnagyobb munkaadók, az élet részévé váltak, a település saját problémájává vált ezekről az emberekről gondolkodni. Ha a település határain kívül gondolkodnak, akkor megváltozik az egésznek a lényege, mert sok más érdek, érv kerül szóba, ami nehezíti kitagolás mechanizmusát. Tapasztalataik szerint az emberek, sem a városvezetők, sem az intézményvezetők alapvetően nem gondolkodnak rosszul erről a kérdéstről. Az a tempó, amelyben most kellene gyorsan működni, gerjeszti a sok problémát. Illetve az, hogy kiderültek olyan problémák, amelyek valószínűleg eddig is fennálltak, de most ebben a helyzetben megtörtént a feltárása és nyilvánvalóvá vált, hogy a szociális szféra nagyon sok tehertől nyög. Nagyon sok szakembert bocsájtanak ki a felsőfokú intézmények, de a fiatalok nem mennek bentlakásos otthonba dolgozni. Alapvető kommunikációs gap-pel állunk szemben, pedig ebben az országban kommunikációban nincs hiány, volna rá tér, eszköz és felület. De a fogyatékosügyre széles értelemben még mindig kevés fény vetül, noha a szakmán és az EMMI Fogyatékosügyei Főosztályán belül nagyon komoly munka folyik e tekintetben. Megköszönte a civil szervezetek munkáját és segítségét.

Perlusz Andrea, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara képviselőjeként az alkalmasság megítélésének kérdéskörével kapcsolatosan elmondta, hogy az alkalmasság egy viszonyfogalom, nem értelmezhető a rendszer nélkül, amelyik azt az egyén ellátja. Ha azt vizsgáljuk, hogy az egyén mire alkalmas, akár a CRPD gondolkodásmódjában, akár a nemzetközi gyakorlatban látszik, hogy az egyén alkalmasságáról inkább a befogadó környezet alkalmasságára helyeződik át a hangsúly, arra, hogy hogyan lehet ezt a környezetet minél inkább alkalmassá tenni. Az egyénnek még az egyszeri és megismételhetetlen élete során el kell érni egy olyan legkevésbé korlátozó környezetet, amelyben ő megfelelően tudja a társadalmi szerepeit gyakorolni. Ez azokon az embereken múlik, akik ezt a környezetet létrehozzák. És ez egy állandóan változó helyzet. A szemléletváltás kérdésével kapcsolatban elmondta, hogy integrációval foglalkozik, véleménye szerint a szemlélet megváltozását gyorsítani nagyon nehéz. A szemléletmód és mentalitás nagyon ellenálló képződmény. Az eddig leghatékonyabbnak talált és empirikusan bizonyított mód az együttélés, a személyes tapasztalatszerzés. Ez az, ami a leghatékonyabban képes arra, hogy lebontsa az előítéleteket vagy pozitív irányba változtassa a szemléletet. A kitagolási folyamat nagyon nagy lépés lehet az érintettek életminősége szempontjából, de csak abban az esetben, ha ehhez hozzá lehet rendelni mindazokat a feltételeket, amelyek valóban hozzásegítik őket ahhoz, hogy együtt tudjanak élni a társadalom többi tagjával.

Gurbai Sándor megjegyezte, hogy annak érdekében, hogy a civil szervezetek és az Akadémia is biztos legyen benne, hogy jó irányba megy a kiváltási folyamat, ahhoz információra van szükség, a tekintetben, hogy a kiváltási folyamat következtében a nagy intézményekből hova kerülnek a fogyatékosokkal élő emberek, milyen segítség, támogatás lesz biztosított a számukra. Ennek érdekében nagyon fontos a transzparencia, fontos, hogy a különböző aktorok megismerjék a részleteket minél hamarabb. Nem elég később megismerni a részleteket, mert akkor már nem lehet érdemben reagálni rájuk. Ha rossz irányba indul el a folyamat, akkor nem lesz biztosított mindaz, ami az előbbieken elhangzott. Kéri a kormányzatot, hogy hatékonyan és minél hamarabb vonja be a civil szervezeteket ebbe a folyamatba úgy, hogy hatékonyan, aktív párbeszéddel segíthessék a kiváltás folyamatát.

Nyitrai Imre elmondta, hogy az előző napi OFT ülésen hosszan kifejtette a válaszát, ígéretet tett rá, hogy az ülés jegyzőkönyvét megküldi.

Gurbai Sándor elmondta, hogy az OFT ülésen, amikor a határozati javaslat szavazására került volna sor, már nem volt határozatképes az OFT, ezért nem született érdemi döntés. Elhangzott, hogy az OFT és a FESZT delegáltja részt vesz az Intézményi Férőhely Kiváltás Koordináló Országos Testületben és onnan juthatnak információhoz. Azonban az is elhangzott, hogy ezeknek a személyeknek titoktartási nyilatkozatot kellett aláírniuk, ennél fogva ők nem tájékoztathatják érdemben a többi civil szervezetet. Az információs gap továbbra is fennáll.

Nyitrai Imre helyesbítette a **Gurbai Sándor** által elmondottakat. Nem a szociális államtitkárság tud dönteni abban a kérdésben, hogy adott Európai Unió forrásokból finanszírozott EFOP programok pályázatai mikor tekinthetők meg. Az OFT ülésen ígéretet tettek arra, hogy az irányító hatóságot megkérdezik, hogy milyen mód van arra és mikor, hogy ezeket a szakmai programokat megismerjék.

Dr. Juhász Péter, az EMMI Fogyatékosügyi Főosztályának vezetője elmondta, hogy az előzetes válasz már érkezett, mely szerint a bírálat előtt nem adhatók ki a teljes pályázati dokumentumok, a benyújtott pályázatok adattartalma miatt. Most várják a részletes választ arra vonatkozóan, hogy milyen információ tartalommal lehet esetleg korábban a pályázatokkal kapcsolatban információt kiadni.

Nyitrai Imre megerősítette, hogy amikor megérkezik a válasz, megküldik **Gurbai Sándor** részére. Példaként elmondta, hogy az előző kiváltási körben, a TIOP pályázat kapcsán előzetes betekintést engedett meg az akkori szabályozás a szakmai programok tekintetében.

Kovács Melinda megkérdezte, hogy a Szociálpolitikáért Felelős Helyettes Államtitkárságnak van-e ráhatása arra, hogy a SZGYF bármilyen fórumon közöl-e információkat a kiváltásról, például a súlyos-halmozott fogyatékos emberek helyzetéről; hogyan látja a helyzetet, a kommunikációját hogyan szervezi, közöl-e adatokat az intézetekben lakók gondnoksági státuszával kapcsolatban, kiteszi-e a honlapjára az ombudsmani jelentésekre adott válaszait, intézkedéseit.

Nyitrai Imre válaszában elmondta, hogy önálló költségvetési szervként sok mindenre lehet hatása az EMMI-nek, de arra, hogy az SZGYF a belső működését hogyan szabályozza, arra indirekt eszközök vannak. Miniszter Úr hagyja jóvá az alapító okiratot és az SZMSZ-t, de minden más szabályozás az SZGYF ügye. Elmondta, hogy a gondnokság alatt állók számára vonatkozó kérdésben az OFT-n Főigazgató úr jelezte **Kovács Melindának**, hogy a feltett kérdésre közérdekű adatközlés keretei között áll rendelkezésre.

Kovács Melinda elmondta, hogy bekérték az ÉFOÉSZ kérdéseit, ezeket előre beküldték. A gondnokoltak adatain kívül még több más szakmai információt is szeretnének megszerezni az SZGYF-től. Ezekben a kérdésekben a Főigazgató úr kompetens, de őt nehezen lehet elérni.

3. napirendi pont: Egyebek

Nyitrai Imre megkérdezte, hogy van-e a jelenlévőknek témafelvetése.

Kovács Melinda megkérdezte, hogy a 2. napirendi pont dokumentumával mi fog történni.

Szabó-Princz Viktória elmondta, hogy továbbítani fogják az Emberi Jogi Munkacsoport részére, hogy a soron következő ülésén meg tudja tárgyalni ezt a napirendi pontot. **Szabó-Princz Viktória** Kovács Melinda kérdésére tájékoztatásul elmondta, hogy az Emberi Jogi Munkacsoport hozta létre az Emberi Jogi Kerekasztalt, melynek keretében a Tematikus Munkacsoportok működnek, az EJMCS ülésein államtitkárok, helyettes államtitkárok vesznek részt. Egyeztetni fogja dr. Völner Pállal, az EJMCS elnökével, hogy önálló napirendi pontként vagy pedig a Tematikus Munkacsoportok ülésein elhangzott civil javaslatok napirendi pontjaként tárgyalja majd az EJMCS a kérdést. Az ülésről készült emlékeztető mindenki számára elérhető az emberijogok.kormany.hu oldalon. Kérésre meg tudják küldeni a szervezeteknek.

Nyitrai Imre további felvetés hiányában az ülést lezárta.

Hangfelvétel alapján készítette: Józsa Teodóra szakreferens, Emberi Jogi Munkacsoport Titkársága, IM

Látta: Szabó-Princz Viktória titkárságvezető, Emberi Jogi Munkacsoport Titkársága, IM

Jóváhagyta: Nyitrai Imre szociálpolitikáért felelős helyettes államtitkár, EMMI